

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Вип. № 1 (29)

2005 р.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 631.145:338.436

**ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ**

*І.І.Червен, доктор економічних наук, професор
Миколаївський державний аграрний університет*

Розглянуто сутність інтеграції і показники оцінки економічної ефективності агропромислових підприємств, на прикладі виноградарсько-виноробних формувань регіону досліджено ефективність їх діяльності.

Рассмотрены сущность интеграции и показатели оценки экономической эффективности агропромышленных предприятий, на примере виноградно-винодельческих формирований региона исследована эффективность их деятельности.

Агропромисловій інтеграції належить досить важливе місце у системі заходів по виведенню виробництва аграрних підприємств з кризового стану, що досягається завдяки поєднанню особистих, колективних і суспільних інтересів, створенню реальних передумов для більш ефективного розвитку АПК.

З переходом до ринкової економіки актуальність цієї проблеми значно зросла. І незважаючи на значну кількість досліджень по агропромисловій інтеграції, вона потребує вивчення у відповідності з новими умовами господарювання. З урахуванням цього метою

статті є уточнення сутності агропромислової інтеграції і показників економічної ефективності агропромислових підприємств в умовах регіону, дослідити сучасний стан їх економіки.

Проблемам розвитку інтеграції присвячена значна кількість наукових праць, але єдності в поглядах на сутність цього процесу немає. На основі проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що агропромислова інтеграція — це форма територіально-виробничого комбінування та об'єднання в єдине ціле технологічно і економічно пов'язаних між собою сільгосптоваровиробників і промислових формувань (що здійснюють переробку вирощеної ними сировини), а на більш високому рівні розвитку — і торгівельних та інших обслуговуючих структур — з метою одержання синергічного ефекту, забезпечення ефективного функціонування всіх її учасників за рахунок раціонального інвестування і одержання готової конкурентоспроможної продукції. Агропромислові формування можуть створюватись як в межах одного господарства, так і шляхом об'єднання кількох аграрних і переробних підприємств та інших пов'язаних з ними структур (зі створенням різноманітних асоціацій, концернів, холдингів, фінансово-агропромислових груп та ін.). Вибір тієї чи іншої форми інтеграції залежить від конкретних умов кожного суб'єкту підприємницької діяльності.

Оцінку економічної ефективності виробничої діяльності агропромислових підприємств (об'єднань) доцільно здійснювати за трьома наступними блоками: по аграрному виробництву, по промисловості, по формуванню в цілому. При цьому в підприємствах, переробні структури яких використовують сировину власного виробництва, при обчисленні сукупної вартості виробленої інтегрованим формуванням продукції необхідно усунути подвійне урахування сировини. Без подвійного урахування слід брати і виробничі витрати.

До специфічних показників економічної ефективності агропромислових формувань необхідно віднести наступні: вихід продуктів переробки на 1 га посівів (насаджень) сировинних культур; коефіцієнт забезпеченості сировиною; собівартість одиниці конкретного виду кінцевої продукції (а у випадку випуску кількох її видів — витрати на 1 тис. грн. їх сукупної вартості); питому вагу сільсько-

го господарства, переробної промисловості та торгівлі в сукупних затратах і прибутку агропромислового формування.

Узагальнену рейтингову оцінку ефективності функціонування агропромислового формування (у тому числі його аграрної сфери) доцільно здійснювати за наступними показниками: вартістю товарної продукції на 1 га сільгоспугідь; доданою вартістю на 1 працівника; прибутком на 1 тис.грн. вартості сукупних виробничих засобів; рентабельністю реалізованої продукції (або рентабельністю продаж).

Ефективність діяльності інтегрованих формувань підтверджено дослідженнями цілого ряду науковців. Про ефективність сполучення виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки в середині одного і того ж підприємства свідчать і дані табл.1.

Розглядаючи табл.1 бачимо, що абсолютно за всіма наведеними в ній показниками економічна ефективність функціонування агропромислових підприємств є більш високою ніж господарств, які не мають власної переробки. Причому, такий стан справ склався в обох досліджених періодах. Найбільші індекси мають місце по показниках прибутковості використання основних складових ресурсного потенціалу — землі, працівників і основних виробничих засобів. Зокрема, в агропромислових формуваннях в розрахунку на 1 га сільгоспугідь у середньому за 1998-2000 рр. було одержано прибутку більше майже в 1,6 рази, на 1 працівника — 1,4 рази, на 1000 грн. основних виробничих засобів — 1,5 рази, а в 2001-2003 рр. — відповідно в 1,6 і 1,4 рази.

Завдяки наявності переробних цехів в господарствах виграє не тільки загальна, а і сільськогосподарська діяльність. Насамперед це стосується їх головних галузей. У підприємствах “Миколаївсадвинпрому” такою галуззю є виноградарство. Його порівняльна економічна ефективність показана в табл.2.

З наведених у цій таблиці даних бачимо, що більшістю показників і в першому, і в другому трьохріччях економічна ефективність виноградарства в підприємствах, які мають винцехи, є більш високою, ніж у тих, що займаються лише аграрною діяльністю. Так, в обидва періоди вихід прибутку з 1 га виноградних насаджень у перший з них

був в 1,4 рази більшим, ніж у других, а рівень рентабельності — вищим в 1,3 рази. Краще виглядають і інші показники по агропромислових формуваннях. Невеликим виключенням є рівень реалізаційної ціни 1 ц винограду, але це не є негативним явищем, бо останній майже повністю спрямовується в них на переробку.

Таблиця 1

Основні показники економічної ефективності функціонування підприємств корпорації «Миколаївсадвинпром»

Показники	В середньому за 1998-2000 рр.			В середньому за 2001-2003 рр.		
	у цілому по корпорації	по господарствах, які мають виноград	індекс виноградарсько-виноробних підприємств до корпорації в цілому	у цілому по корпорації	по господарствах, які мають виноград	індекс виноградарсько-виноробних підприємств до корпорації в цілому
Вартість товарної продукції (грн.) у розрахунку на:						
а) 1 га сільгоспугідь	1613,6	2191,2	1,36	2893	4089,5	1,41
б) 1 працівника	10817	12688,4	1,19	19256,4	24416,2	1,27
в) 1000 грн. вартості основних виробничих фондів	219	286,3	1,31	430,7	538,2	1,25
Прибуток (грн.) в розрахунку на:						
а) 1 га сільгоспугідь	312,6	488,4	1,56	584,5	942,4	1,61
б) 1 працівника	2070,2	2828	1,37	3890,6	5626,6	1,45
в) 1000 грн. вартості основних виробничих фондів	42,4	63,38	1,51	87	124	1,43
Рівень рентабельності, %	24	28,7	1,2	25,3	29,9	1,18
Рентабельність продаж, %	19,4	22,3	1,15	20,2	23	1,14

***Примітка:** всі показники обчислені по господарській діяльності в цілому (з урахуванням промисловості)*

Необхідно вказати, що більш високий рівень рентабельності

виноградарства в підприємствах, які мають на своєму балансі виноробні цехи, пояснюються тим, що певна частина коштів останніх спрямовується на підтримку розвитку виноградарства в них.

Таблиця 2

**Економічна ефективність виноградарства
в підприємствах корпорації "Миколаївсадвинпром"**

Показники	В середньому за 1998-2000 рр.			В середньому за 2001-2003 рр.		
	у цілому по корпорації	по господарствах, які мають винзаводи	індекс виногра- дарсько-виноробних підприємств до корпорації в цілому	у цілому по корпорації	по господарствах, які мають винзаводи	індекс виногра- дарсько-виноробних підприємств до корпорації в цілому
Урожайність, ц/га	36,8	46,6	1,27	50,1	59,6	1,19
Собівартість 1 ц реалізованого винограду, грн.	46,61	39,4	0,85	48,17	44,77	0,93
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	62,22	61	0,98	66,75	66,88	1
Прибуток (грн.) в розрахунку на:						
а) 1 ц винограду	19,61	21,6	1,1	18,58	22,11	1,19
б) 1 га насаджень	721,6	1006,6	1,4	943,1	1320,5	1,4
Рівень рентабельності, %	42,1	54,8	1,3	38,6	49,4	1,28
Рентабельність продаж, %	31,5	35,4	1,12	27,8	33,1	1,19

Від агропромислової інтеграції, як показують проведені нами дослідження, у кінцевому рахунку виграють не тільки підприємства, які мають власну переробку, а і ті, що не мають її, але входять до складу агропромислових об'єднань. Вказане наочно підтверджується порівнянням економічної ефективності виноградарства по корпорації "Миколаївсадвинпром" із середніми даними по Миколаївській області в цілому. Як показали наші розрахунки,

рівень рентабельності виноградарства в середньому за 2001-2003 роки в підприємствах, що входять до складу кооперації, складає 38,6%, тоді як по області у середньому — 13,8%, а рентабельність продаж відповідно — 21,8 і 12,2%.

До числа агропромислових підприємств “Миколаївсадвинпром”, що працюють найбільш ефективно, насамперед належать ВАТ “Зелений Гай” Вознесенського району, ВАТ “Радсад” — Миколаївського, СГВК “Лиманський” та СЗАТ “Ольвія” — Очаківського. Порівнюючи один з одним ці агропромислові підприємства, можна зробити висновок, що за рівнем економічної ефективності їх загальної діяльності перше місце належить: по виходу прибутку на 1 працівника та на 1000 грн. виробничих засобів — ВАТ “Зелений Гай”, а по рівню рентабельності та рентабельності продаж — СГВК “Лиманський”. Що стосується сільськогосподарської діяльності, то тут провідні пропозиції стабільно займає СЗАТ “Ольвія”. По ефективності ж функціонування промисловості перше місце належить: за розмірами прибутку на 1 працівника і одиницю вартості виробничих засобів — ВАТ “Зелений Гай”; за рівнем рентабельності та рентабельністю продаж — ВАТ “Радсад”. Таким чином, практично кожне з провідних агропромислових підприємств корпорації “Миколаївсадвинпром” забезпечує найбільшу ефективність функціонування по тій чи іншій сфері виробництва: одні — по загальній діяльності, другі — по аграрній, треті — по промисловій.

Необхідно відмітити, що перелічені агропромислові формування мають високу ефективність не тільки виробничої, а і соціальної діяльності. Прикладом добре розвиненої соціальної сфери села може служити ЗАТ “Ольвія”. У селі Парутіно є кілька магазинів, 8 барів (товарообіг яких становить майже 1,5 млн.грн.), будинок побуту, школа, будинки для тваринників, вісім робітничих їдалень, будинок механізатора, автостанція, торговий центр, церква, дитячий садок, будинок культури (з мармуру та граніту), газопровід. І все це зроблено господарством за власні кошти.

Висновки:

- агропромислова інтеграція — один з найбільш ефективних напрямів підвищення ефективності виробництва в АПК і

- розвитку соціальної сфери села;
- для оцінки економічної ефективності діяльності агропромислових формувань доцільно використовувати систему показників, які охоплюють окремо аграрну і переробну сферу, а також підприємство в цілому. Потрібна також рейтингова (узагальнена) оцінка ефективності функціонування підприємств по наведених в статті системі показників;
 - аналіз показав, що агропромислові підприємства корпорації “Миколаївсадвинпром” значно ефективніше розвиваються і вирішують соціальні питання, ніж ті господарства, що не мають переробної сфери.

УДК 346.232:658.8.771.537.3

ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ЗЕРНА

О.Ю.Єрмаков, доктор економічних наук, професор

О.А.Нечипоренко, аспірантка

Національний аграрний університет

Висвітлено основні організаційно-економічні особливості реалізації зерна в регіоні в умовах ринкової трансформації. Проаналізовано розвиток різних каналів реалізації зерна і розроблено пропозиції по вдосконаленню процесу його реалізації на прикладі Кіровоградської області. Зроблено оцінку ефективності реалізації зерна в умовах ринку. Відображено рівень розвитку біржової торгівлі в регіоні.

Рассмотрены основные организационно-экономические особенности реализации зерна в регионе в условиях рыночных трансформаций. Проанализировано развитие различных каналов реализации зерна и разработаны предложения по усовершенствованию процесса его реализации на примере Кировоградской области. Сделана оценка эффективности реализации зерна в условиях рынка. Отображен уровень развития биржевой торговли в регионе.

Класифікований за товарною ознакою ринок сільськогосподарської продукції і продовольства є найважливішим серед усіх рин-